

Vapaaehtoistyö Helsingin kaupunginkirjastossa

Tämä dokumentti on toistaiseksi luonnos. Se odottaa Helsingin kaupunkitasoisen vapaaehtoistyötä käsittelevän ohjeen valmistumista. Valmisteluvaiheen tietojen mukaan ohjeiden välillä ei ole ristiriitaa.

Sisällys

Taustaa.....	2
Vapaaehtoistyö muiden maiden kirjastoissa.....	2
Pohjois-Amerikka.....	2
Pohjoismaat.....	3
Vapaaehtoistyö Suomessa.....	4
Suomen yleiset kirjastot.....	5
Käsitykset ja kokemukset vapaaehtoistyöstä Helsingin kaupunginkirjastossa.....	6
Kolme vapaaehtoista.....	6
Kysely.....	7
Vapaaehtoistyön määrä ja muodot.....	7
Väittämät.....	8
En osaa sanoa -vastaukset.....	16
Avoimet vastaukset.....	17
Johtopäätökset.....	18
SWOT-analyysi.....	18

Taustaa

Vapaaehtoistyö on yksittäisten ihmisten tai yhteisöjen hyväksi tehtyä toimintaa, josta ei saa rahallista korvausta, joka tehdään ilman pakkoa ja jota ei pidetä velvollisuutena perhettä tai sukua kohtaan. Sillä tarkoitetaan ihmisten keskinäistä tukea, joka voi näyttäytyä toisten ihmisten auttamisena, vertaistukena, järjestötoimintana tai muuna yhteiskunnallisena osallistumisena.¹

Kirjastoalalla vapaaehtoistyö nousi keskustelunaiheeksi kesällä 2013. Keskustelun kimmokkeena oli Jyväskylän Kypärämäen kirjasto kokeilu, jossa vapaaehtoiset pitivät lakkautusuhan alaista kirjastoa auki. Keskusteluissa pelättiin kirjastoammatillisen työn liukuvan osittain vapaaehtoisten tehtäväksi. Keskusteluissa tuli kuitenkin esille, että vapaaehtoisuudella on monia muitakin ulottuvuuksia. Siihen sisältyy sekä uhkia että mahdollisuuksia. Suomen kirjastoseura laati myös kannanoton², jossa korostettiin kirjastolain antamia kirjastotyön ja palvelun raameja. Kannanoton mukaan vapaaehtoistyö ei ole eikä saa olla säästökeino, vaan kasvava yhteisöllisyyden muoto. Se on siis myönteinen mahdollisuus, mutta vain jos se on hyvin organisoitua ja selvästi rajattua.

Helsingin kaupunginkirjastossa huomattiin, että vapaaehtoistyö on jo kauan ollut todellisuutta kirjaston toiminnassa. Esimerkiksi kielikahvilan vetäjät, tietotekniikan vertaiskouluttajat, esiintyjät tai verkkotietopalvelun vastaajat tekevät usein vapaaehtoisesti työtä kirjaston ja sen asiakkaiden hyväksi. Myös hyllytysapuna on vapaaehtoisia. Toimintaa ei kuitenkaan ole kartoitettu eikä ohjeistettu. Kaupunginkirjasto päätti siksi laatia sisäisen ohjeistuksen ja mallin vapaaehtoistyölle. Työryhmään kuuluivat Saara Ihamäki (puheenjohtaja), Jouni Juntumaa, Leena Sallas, Kaija Toppari ja Kristiina Vattulainen. Ryhmän tehtävänä oli laatia vapaaehtoistyön malli ja periaatteet Helsingin kaupunginkirjastolle.

Vapaaehtoistyö muiden maiden kirjastoissa

Pohjois-Amerikka

Yhdysvaltain ja Kanadan kirjastoissa vapaaehtoistyö on laajaa, vakiintunutta ja hyvin organisoitua. Brooklynin yleinen kirjasto New Yorkissa on julkaissut verkkosivuillaan laajan hakulomakkeen vapaaehtoisiksi pyrkiville³. Sivulla kerrotaan vapaaehtoistyön mahdollisuuksista. Ne ovat varsin moninaisia. Jokaisesta tehtävästä kerrotaan lyhyt kuvaus, siihen liittyvät vastuut ja vaadittavat taidot. Esimerkiksi "Wellcome Ambassador" tervehtii ja opastaa kirjaston käyttäjiä. Hänen vastuullaan on

1 Kulttuurikaveri - Opas vapaaehtoiselle. Helsingin kulttuurikeskus 2013

2 <http://suomenkirjastoseura.fi/ajankohtaista/artikkeli/259/kirjastoseuran-kannanotto-vapaaehtoistyosta/>

3 <http://www.bklynpubliclibrary.org/support/volunteer>

- Kohdata ja tervehtiä kirjastossa vierailevia
- Tarjota yleistä informaatiota kirjaston palveluista, osastoista, kopiokoneista, puhelimista, lepohuoneista, ruokailutiloista jne.
- Antaa käyttäjille kirjaston pohjakartta
- Ohjata käyttäjiä muihin palvelulaitoksiin, kuten muihin kaupunginkirjaston toimipisteisiin, pankkeihin tai ravintoloihin
- Jakaa kirjaston toiminnasta kertovia esitteitä.

Häneltä vaadittavat taidot ovat:

- Erinomaiset kommunikaatiotaidot
- Ystävällinen ja helposti lähestyttävä olemus, kyky tulla toimeen erilaisten ihmisryhmien kanssa
- Tietämys Brooklynistä, erityisesti julkisesta liikenteestä, rakennuksista ja paikoista.
- Eduksi on myös muun kuin englannin kielen taito.

Tehtävään tarjotaan valmennusta. Vapaaehtoisen edellytetään sitoutuvan tekemään vähintään 2-3 tuntia viikossa ainakin kuuden kuukauden aikana. Eduksi on se, että on käytettävissä viikonloppuisin.

Brooklynin yleisessä kirjastossa on ”tuotteistettu” 16 vapaaehtoistehtävää. Edellisen lisäksi sivuilla on kuvattu

- Aikuisten lukutaito-tutor (työntekijän ikä 18+)
- Läksy-help (ikä 16+)
- Kirjakaveri (12-18-ikäiset)
- Kansalaisuutta hakevien valmentaja
- Tietokonevalmentaja (14+)
- Englanninkielen keskusteluryhmän vetäjä (ikä 18+)
- Alle viisivuotiaiden tuki (ikä 18+)
- Lukiovalmentaja (ikä 18+)
- ”Tietotori”-valmentaja (ikä 18+)
- Lukutrubaduuri (ikä 18+)
- Hyllyjärjestäjä (ikä 14+)
- Ansioluettelovalmentaja (ikä 18+)
- Tietokoneapu (ikä 14-18)
- Osallistuminen pyöräilykampanjaan

Näiden lisäksi hakijalle annetaan mahdollisuus ehdottaa omaa ”projektiaan”.

Pohjoismaat

Pohjoismaista Tanska on kehittänyt vapaaehtoistyön muotoja pisimmälle. Billundin ja Ikast-Branden kirjastoissa on laadittu vapaaehtoistyön ”koodeksi” ja manuaali.⁴ Manuaaliin sisältyy myös kuvauksia erilaisista vapaaehtoispersoonista. Vapaaehtoistyö on esillä myös muissa pohjoismaissa.⁵

⁴ http://www.bibliotek.ikast-brande.dk/media/3807949/frivillig_p__biblioteket.manual.pdf

⁵ Scandinavian Library Quarterlyn numero 1/2014 käsittelee vapaaehtoistyötä.

Vapaaehtoistyö Suomessa

Suomessa on talkootyön perinne, joka on jatkunut myös aktiivisena yhdistystoimintana. Viime vuosina kuitenkin lähes kaikki yhdistykset ja järjestöt ovat joutuneet toteamaan, että vapaaehtoisuutta tai ylipäätään jäsenistöä ei riitä toimintaan entiseen tapaan. Se ei kuitenkaan merkitse, että kansalaisaktiivisuus olisi loppunut. Se on vain saanut entistä individualistisempia muotoja.

Ikärakenteen muutos kuitenkin suosii periaatteessa myös vapaaehtoistyön ja kansalaisaktiivisuuden kasvua. Suomessa on yhä enemmän aktiivisia eläkeläisiä, jotka ovat valmiita tekemään jotakin mielekästä työtä. Kaikilla heistä ei ole esimerkiksi perhettä tai sukua, joka tarvitsisi heidän panostaan.

Tutkimusprofessori Mika Pantzar on todennut yksinäisyyden merkittäväksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. ”Työssäkävyyllä ihmisillä on aikapulaa samalla kun on yhä enemmän ihmisiä, jotka kärsivät ylenmääräisestä ajan runsaudesta ja ehkä myös yksinäisyydestä.”⁶ Yksi vastaus tähän yhtälöön voi olla vapaaehtoistyö.

Julkinen sektori

Julkisen sektorin palveluiden piirissä toimii vapaaehtoistyöntekijöitä, mutta toiminnan muodot ja määrä vaihtelevat. Useimmilla aloilla heitä ei ole lainkaan, mutta joillakin taas toiminta on vakiintunut. Monet julkiset palvelut ovat muodostuneet vapaaehtoistyönä. Esimerkiksi palontorjunta perustui Suomessa vapaapalokuntien toimintaan ja monella paikkakunnalla VPK on yhä sen selkärankana. Kuitenkin julkisen sektorin toimialat ovat monesti pyrkineet irrottautumaan ”kutsumustyön” rasitteesta ja vapaaehtoistyön uusiinkin muotoihin on suhtauduttu torjuvasti.

Helsingin kaupunki on jo vuonna 1986 perustanut Vapaaehtoistyön neuvottelukunnan. Sen tehtävänä on

”edistää Helsingin kaupungin ja vapaaehtoisuusyhteisöjen välistä yhteistoimintaa. Lisäksi neuvottelukunnan tehtävänä on tukea vapaaehtoistyötä, joka täydentää kaupungin virallisia organisaatioita, edistää Helsingin kaupungin alueella toimivien vapaaehtoisuusyhteisöjen toimintamahdollisuuksia, tehdä kaupungin hallitukselle aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja vapaaehtoistyötä koskevissa asioissa. Vapaaehtoistyön neuvottelukunnan tehtävänä on myös tukea kansalaisaktiivisuutta ja kasvattaa näin kansalaisten sosiaalista pääomaa.”⁷

Vapaaehtoistyötä on jo kehitetty mm. nuorisotyön, sosiaalityön ja kulttuurin aloilla. Esimerkkinä on Helsingin kaupungin kulttuurikaveri-hanke, jonka puitteissa vapaaehtoiset, aktiiviset kulttuurin harrastajat auttavat niitä, joille kynnyksellä osallistua kulttuuritapahtumaan on korkea tai joille vaikkapa liikkuminen on vaikeaa. Lisäksi

---

6 Pantzar, Mika: Asiakkaan aika ja talouden rytmiliike. 2011

7 http://www.hel.fi/hel2/vapaaehtoistyon_neuvottelukunta/neuvottelukunta.html

vapaaehtoisia toimii mm. nuorisotoimen tai varhaiskasvatuksen piirissä monenlaisissa tehtävissä, mm. ”mummoina” ja ”vaareina”.

Helsingin kaupunki on nostanut vapaaehtoistyön strategiaohjelmaansa. Ohjelmassa todetaan, että ”(o)rganisoidaan systemaattista vapaaehtoistyötä täydentämään viranomaistoimintaa.”⁸ Kaupungille vapaaehtoistyö ei kuitenkaan ole erillinen toimintamuoto, vaan osa laajempaa tavoitetta lisätä asukasosallistumista. Vapaaehtoistyön voi siltä kannalta nähdä kaupungin palvelumuotona.

Kolmas sektori

Jos julkinen sektori on ollut vapaaehtoisuuden suhteen torjuva, kolmannen sektorin piirissä asia on päinvastoin. Järjestöt, seurat tai uskonnolliset yhteisöt toimivat usein vapaaehtoisvoimin. Puolueiden, kansalais- ja avustusjärjestöjen ja yhdistysten toiminnan selkäranka on vapaaehtoisessa työssä. Yhdistykset ja urheiluseurat ja hyväntekeväisyysjärjestöt toimivat useimmiten yksinomaan talkootyön varassa ja näiden aktiivit voivat olla käytännössä ammattilaisia. Kirkkokin, jonka palveluksessa on paljon palkattuja työntekijöitä, perustaa toimintansa suurelta osin ns. maallikkojen varaan.

Toisaalta perinteisen yhdistystoiminnan vetovoima hiipuu, järjestöt ukkoutuvat. Ihmisten toiminnantarpeet muuttuvat individualistisemmiksi. Mutta talkootyön henki ei silti välttämättä ole vähentynyt vaan muuttunut. Esimerkiksi Wikipedia on syntynyt vapaaehtoisuuden kautta, mutta ilman perinteistä järjestäytynyttä toimintamallia. Urbaaniin elämänmuotoon on tullut mm. omatoimista puutarhanhoitoa julkisilla alueilla tai roskien keräämistä⁹.

Suomen yleiset kirjastot

Yleinen kirjastolaitos on saanut alkunsa vapaaehtoistyönä.¹⁰ Kirjaston vakiinnuttua kunnalliseksi ja kirjastolailla säädellyksi, on vapaaehtoisuuteen tai ”kutsumustyöhön” viittaavista piirteistä haluttu eroon. Leima on koettu rasitteeksi myös palkkauksen kehittämisessä. Vaikka vapaaehtoistyötä ei olekaan haluttu tuoda esille, lienee sitä silti aina ollut yleisissä kirjastoissa mukana jossain määrin. Viime vuosina on alettu korostaa kirjaston roolia kansalaisuuden vahvistajana ja kansalaisyhteiskunnan kehittäjänä, mikä on tehnyt uudenlaisen vapaaehtoistyönkin ajankohtaisesti.

Kunnankirjastoissa tulee olla kirjastoasetuksen kelpoisuusvaatimusten mukainen henkilökuntarakenne ja ammatillisen henkilökunnan määrä. Kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä vähintään 70 prosentilla tulee olla:

- 1) yliopistossa suoritettu korkeakoulututkinto
- 2) ammattikorkeakoulussa suoritettu korkeakoulututkinto

---

8 Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016, sivu 9.

9 Roska päivässä -liike

10 Helsingin kaupunginkirjasto syntyi Helsingin Rouvasväen yhdistyksen (Fruentimmersföreningen i Helsingfors) aloitteellisuuden pohjalle.

- 3) ammatillinen perustutkinto
- 4) tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinto.

Kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä vähintään 45 prosentilla tulee olla 1 momentin 1 tai 2 kohdan mukainen koulutus. Kunnan kirjastolaitosta taikka yhtä tai useampaa toimipistettä johtavalta vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot.¹¹

Toimintaa ei siis voi jättää vapaaehtoisuuden varaan. Myös Opetus- ja kulttuuriministeriön laatusuositukseen yleisille kirjastoille on kirjattu henkilöstön laatuun ja määrän liittyviä linjauksia.

1. Riittävä henkilöstömitoitus ja osaamistaso turvaavat eri asiakas- ja kieliryhmien tarvitsemat sekä erikoistumista edellyttävät palvelut.
2. Kirjaston henkilöstömäärä on kunnan kokoon ja rakenteeseen, kirjaston palveluverkkoon, tehtäviin sekä laajenevaan ja muuttuvaan palvelutarjontaan nähden oikein mitoitettu.
3. Laadukkaita palveluja pystytään varmimmin tuottamaan ja jatkuvasti kehittämään, jos henkilöstömäärä on vähintään 0,8-1 henkilötyövuotta / 1000 asukasta.¹²

Kirjastoalan keskustelijan ja kirjastoaatteen puolestapuhujan Heikki Poroilan mukaan ”on aina tarkkaan harkittava, millaiset yhteiskunnalliset palvelut voidaan pitkällä tähtäimellä jättää vapaaehtoistyön varaan. (...) Ei kunnallisia palveluita ole historian saatossa järjestetty palkatun henkilökunnan hoidettavaksi mielijohteesta. Kokemuksesta tiedetään, että palvelut, joiden odotetaan toimivan katkotta ilmoitettuina aikoina, on pakko järjestää palkkatyön varaan.”¹³

Käsitykset ja kokemukset vapaaehtoistyöstä Helsingin kaupunginkirjastossa

Kolme vapaaehtoista

Vapaaehtoiset työntekijät ovat tuttuja myös Helsingin kaupunginkirjastossa.

Ritva Rieckmann, 72, vetää suomenkielistä kielikahvilaa Kannelmäen kirjastossa jo viidettä vuotta.

---

11 Valtioneuvoston asetus kirjastoista 406/2013, 4§

12 Henkilöstöä ja osaamista koskevat suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20

13 Vapaaehtoistyön kivat ja kurjat, Kirjastot.fi -keskustelufoorumi 24.3.2014

- Olen paljon lukeva kirjaston vakioasiakas. Kieli on aina kiinnostanut minua, ja työni kautta kiinnostus vain kasvoi. Tosin EU:n kapulakieli oli tehdä kielentajulleni hallaa, kertoo entinen hallintovirkamies.
- Huomioni kiinnittyy uusiin sanoihin ja kielen ilmiöihin. Esimerkiksi vastikään luin lehdestä kielenkääntäjästä, joka kertoi työnsä olevan nysväämistä. Minulle se oli tässä yhteydessä uusi sana, itse käyttäisin paperityöstä sanaa nyhertää tai tuhertaa.

Ritva on koulutukseltaan oikeustieteilijä. Uransa loppuvaiheessa hän koulutti kansainvälistä tullihenkilöstöä muun muassa Balkanilla ja Baltiassa. Nyt Ritva ohjaa kielikahvilaa varmalla ja huumorintajuisella otteella.

Kielikahvila opettaa myös opettajaa

Ulf Persson, 68, on toimittaja ja eläkkeellä oleva ruotsin, englannin ja historian opettaja, joka muutti Etelä-Ruotsista Suomeen kolme vuotta sitten. Nyt Ulf on paitsi tuore radiokolumnisti Ylellä myös Pasilan kirjaston ruotsinkielisen kielikahvilan vetäjä. Kielikahvila käynnistyi viime vuonna Ulfin aloitteesta.

- Käyn usein Pasilan suomenkielisessä kielikahvilassa. Siellä sain ajatuksen ruotsinkielisestä kielikahvilasta, ja se sopi kirjaston henkilökunnalle. Saan opettamisesta paljon. Opettelen suomea parhaani mukaan, mutta haluan olla edistämässä ruotsin kielen asemaa Suomessa. Tämä on yksi tapa.

Lapsityö kuin terapiaa

Terttu Paija, 66, virittelee kitaraansa Tapulikaupungin kirjaston lastenosastolla. On keskiviikkoamu, ja Terttu valmistautuu leikittämään ja laulattamaan lähialueen pienimpiä ja heidän vanhempiaan. Kymmeneen mennessä Terttua ympäröi liki 15 alle kouluikäistä lasta sekä muutama äiti. Viime kerralla, kun paikalla oli eräs perhepäivähoitaja ryhmineen, puolen tunnin lauluhetkeen osallistui lähes 30 lasta.

Terttu on eläkkeellä Helsingin koillisen alueen nuorisohjaajan työstä. Hän on järjestänyt ohjelmaa Tapulikaupungin kirjaston lapsiasiakkaille syksystä 2012. Hänen lauluhetkissään käy suhteellisen vakiintunut porukka. ¹⁴

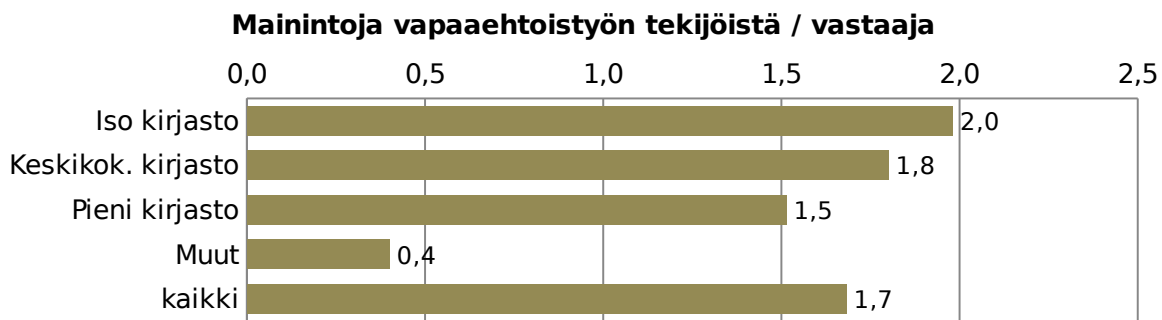
14 Kirjoittanut Niina Holm, lyhentänyt Jouni Juntumaa. Alkuperäinen artikkeli julkaistiin Helsingin kaupunginkirjaston intranetissä 4.4.2014

Kysely

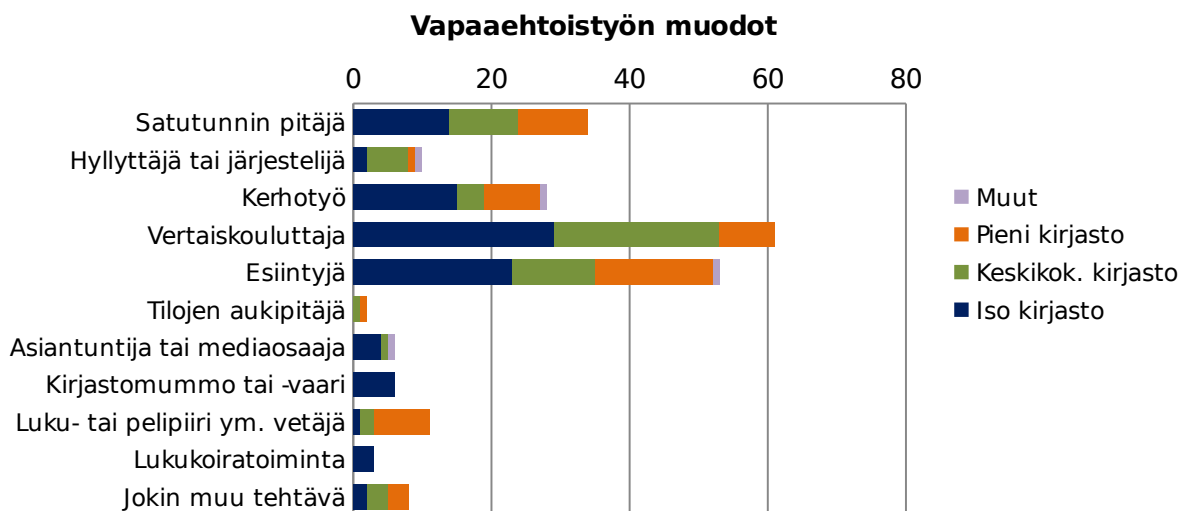
Helsingin kaupunginkirjaston henkilökunnan asenteita vapaaehtoistyöhön selvitettiin kyselyllä. Kysely sisälsi mm. väittämiä, joita vastaajat arvioivat. Kirjaston noin 500 työntekijästä 134 vastasi kyselyyn.

Vapaaehtoistyön määrä ja muodot

Kyselyn ensimmäisessä osassa kartoitettiin, millaista vapaaehtoistyötä kirjastoissa on tehty. Isoissa kirjastoissa työskentelevät vastaajat mainitsivat vapaaehtoistyön muotoja keskimäärin muita enemmän.

Kyselyllä selvitettiin myös sitä, millaisista vapaaehtoistyön muodoista vastaajilla on kokemusta omassa työyksikössään. Kysymys oli muotoiltu näin ”onko työyksikössäsi ollut vapaaehtoistyöntekijöitä viime vuosina?” Tuloksena ei ole kattava eikä systemaattinen kartoitus. Siinä on kuitenkin suuntaa-antavaa tietoa siitä, millaisia vapaaehtoistyön muotoja henkilökunta tällä hetkellä tunnistaa Helsingin kaupunginkirjastossa. Tutuimpia vastaajille olivat ne vapaaehtoiset, jotka työskentelevät vertaiskouluttajina tai esiintyjinä. Eniten mainitut vapaaehtoistyön muodot olivat vertaiskouluttaja, esiintyjät ja satutunnin pitäjät.

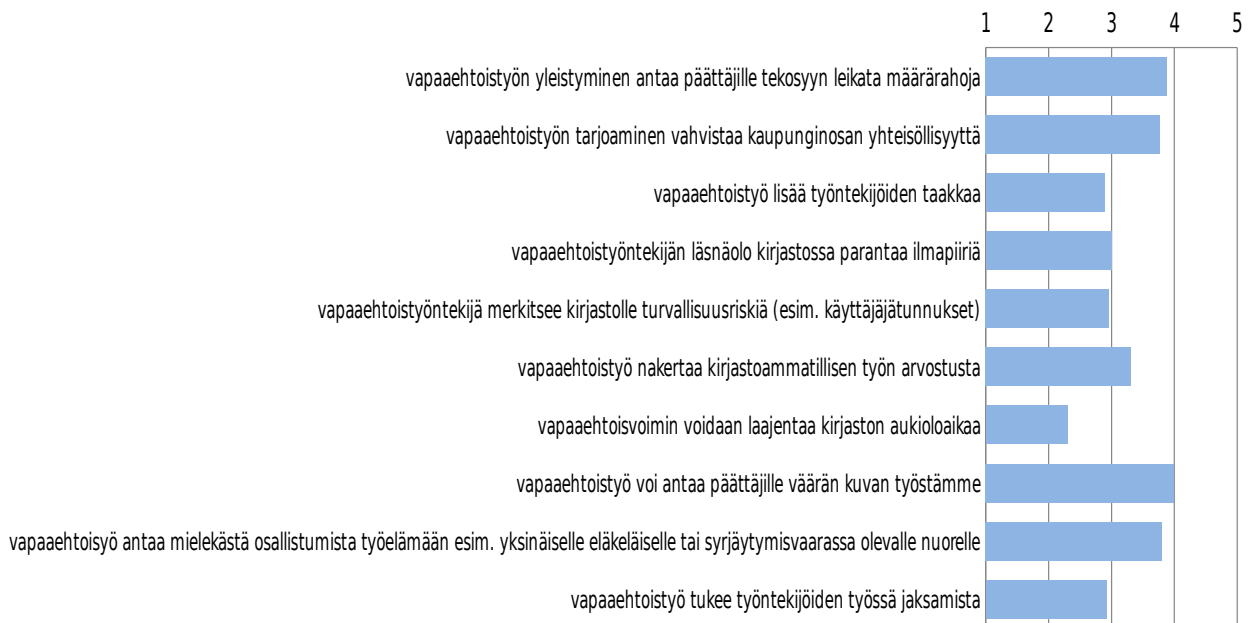
Väittämät

Kyselyssä esitettiin joukko väittämiä, jotka arvioitiin asteikolla yhdestä viiteen.

Kannanottojen arvioiden keskiarvot vaihtelivat 2,11:stä 3,69:een. Sen sijaan keskihajonnat vaihtelivat varsin vähän.

Vastaajat puolsivat eniten väitettä ”vapaaehtoistyö voi antaa mielekästä osallistumista työelämään esim. yksinäiselle eläkeläiselle tai syrjäytymisvaarassa olevalle nuorelle” sekä väitettä, että ”vapaaehtoistyö voi antaa päättäjille väärän kuvan työstämme”. Kärjessä olivat myös väitteet ”vapaaehtoistyön yleistyminen antaa päättäjille tekosyyn leikata määrärahoja” ja ”vapaaehtoistyön tarjoaminen vahvistaa kaupunginosan yhteisöllisyyttä”. Eniten torjuntaa herätti väite ”vapaaehtoisvoimin voidaan laajentaa kirjaston aukioloaikaa”.

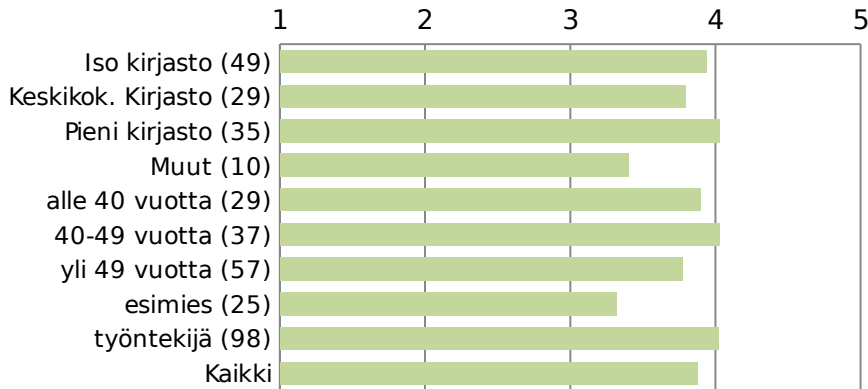
Väittämien keskiarvot

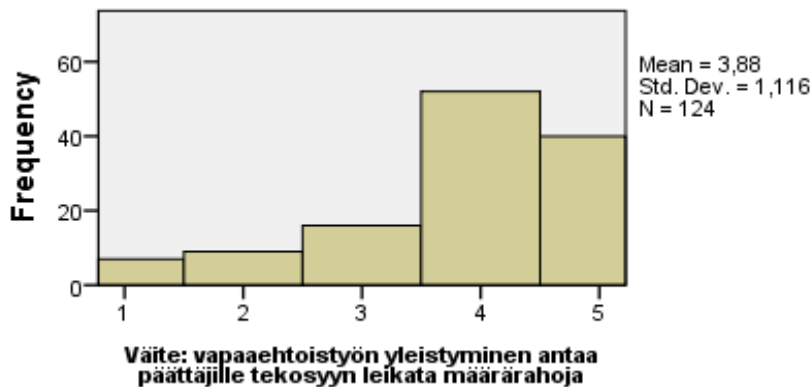
Seuraavassa tarkastellaan jokaista väittämää erikseen taustatietojen kautta. Eniten erotteleva taustatekijä on vastaajan asema. Useimmista väittämistä esimiehet ja työntekijät olivat eri mieltä. Myös vastaajakirjaston koko erotteli asenteita väittämiin. Ikäryhmäerojen voi olettaa seuraavan asemaa, sillä suurin osa esimiehistä on vanhemmissa ikäluokissa. Vastaajat näyttävät kokevan vapaaehtoistyön yhtä aikaa sekä mahdollisuutena että uhkana. Vastausten tarkempi analyysi osoitti, että väittämät eivät jakaneet vastaajia yksiselitteisesti kahteen leiriin. Sen sijaan asenteet sekoittuivat.

Väite 1: "vapaaehtoistyön yleistymisen antaa päättäjille tekosyy leikata määrärahoja"

Muiden kirjastoyksiköiden tai tukipalveluiden ja hallinnon saamat tulokset eivät ole luotettavia vastaajien vähäisen määrän takia (n=10). Selvä ero näkyy vain esimiesten ja työntekijöiden välillä. Esimiehet eivät työntekijöiden lailla pelkää ainakaan vapaaehtoistyön vaikuttavan määrärahoihin.

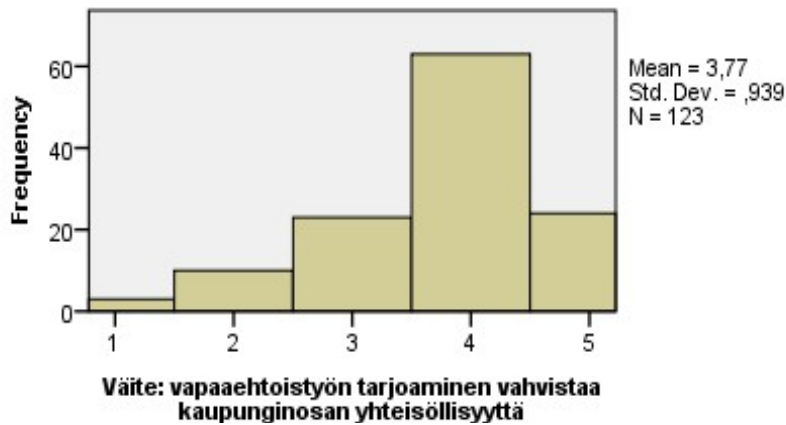
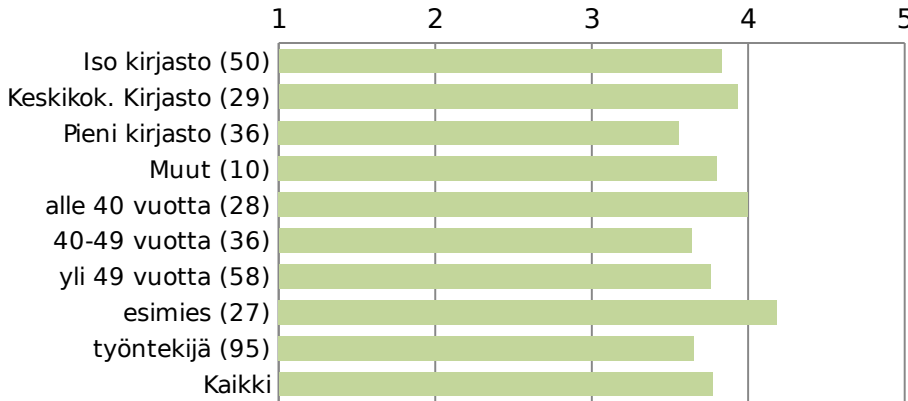

Väittämän saamien arvioiden hajontakuviota on selkeä ja osoittaa melko suurta yksimielisyyttä.

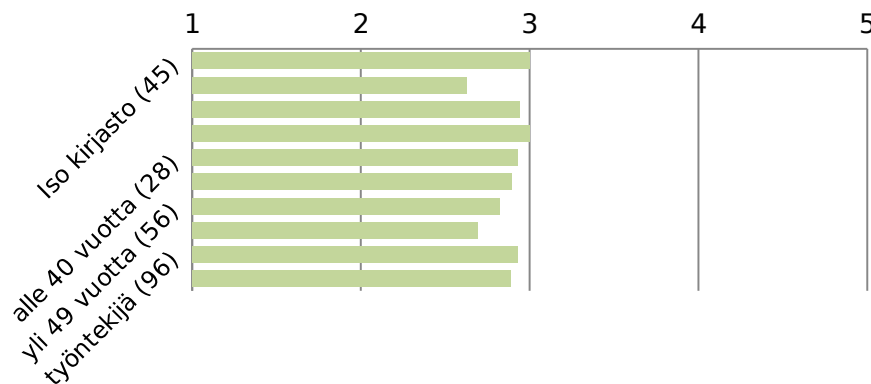
Väite 2: "vapaaehtoistyön tarjoaminen vahvistaa kaupunginosan yhteisöllisyyttä"

Väitettä koskevien arvioiden keskiarvojen kuviot muodostavat peilikuvan edelliseen väitteeseen verrattuna. Hajontakuvion mukaan väitteestä ollaan hyvin yksimielisiä.

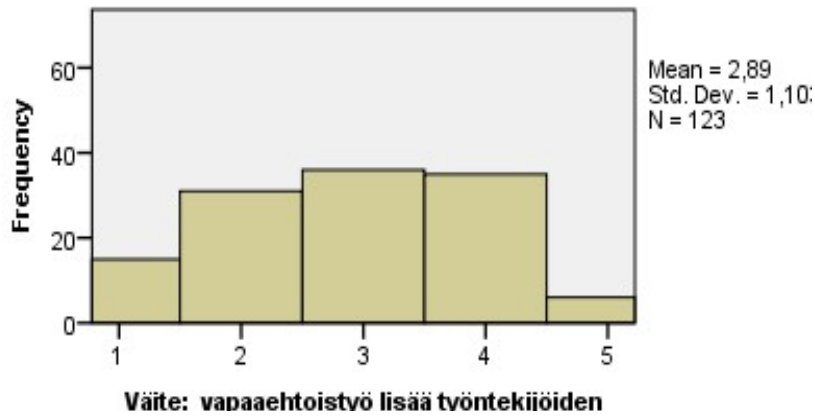

Väite 3: vapaaehtoistyö lisää työntekijöiden taakkaa

Väite sai paljon vähemmän tukea kuin edelliset väitteet. Keskikokoisissa kirjastoissa ollaan vähiten väitteen kannalla.

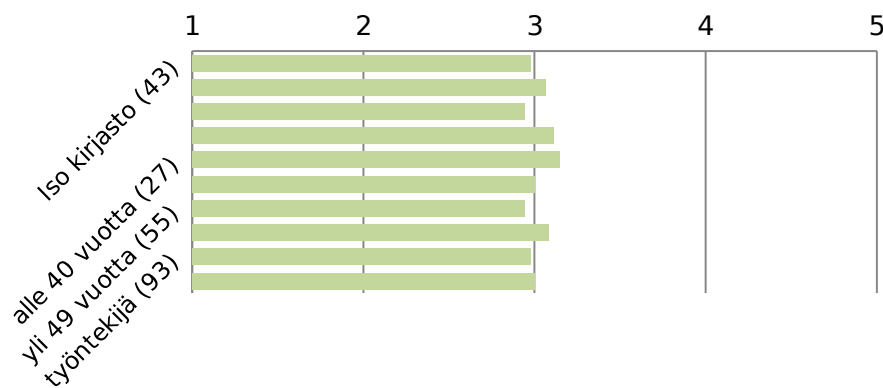

Väitettä koskevat arviot hajaantuivat kahta ensimmäistä väitettä enemmän. Alempi keskiarvo tulee lähinnä siitä, että "täysin samaa mieltä" -arviot puuttuvat melkein kokonaan.

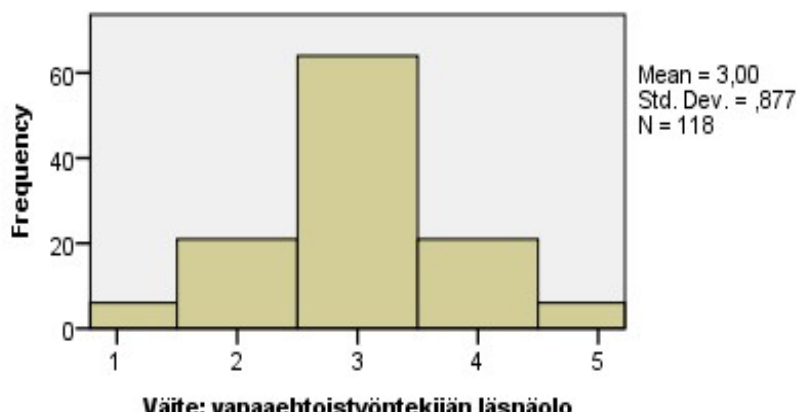

Väite 4: vapaaehtoistyöntekijän läsnäolo kirjastossa parantaa ilmapiiriä

Vapaaehtoisten läsnäolo ei vastaajien mielestä juuri paranna mutta ei myöskään huononna ilmapiiriä. Kaikki ryhmät olivat siitä melko yksimielisiä. Alle 40-vuotiaiden ryhmä kuitenkin suhtautui väitteeseen jonkin verran muita myönteisemmin.

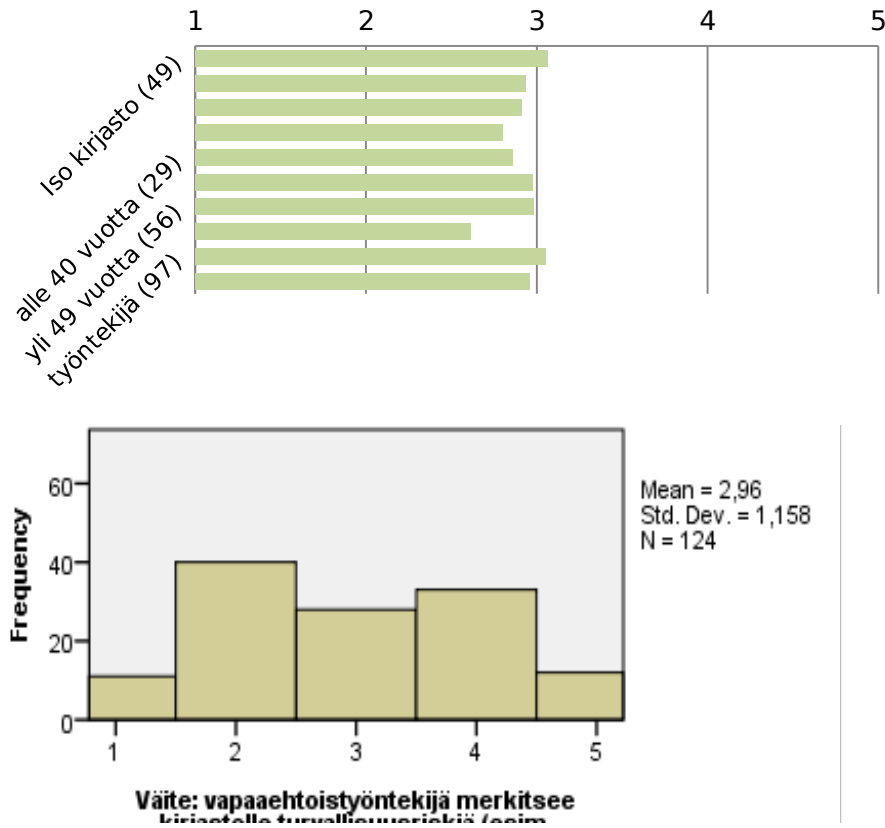

Yksimielisyys näkyy myös hajontakuviossa.

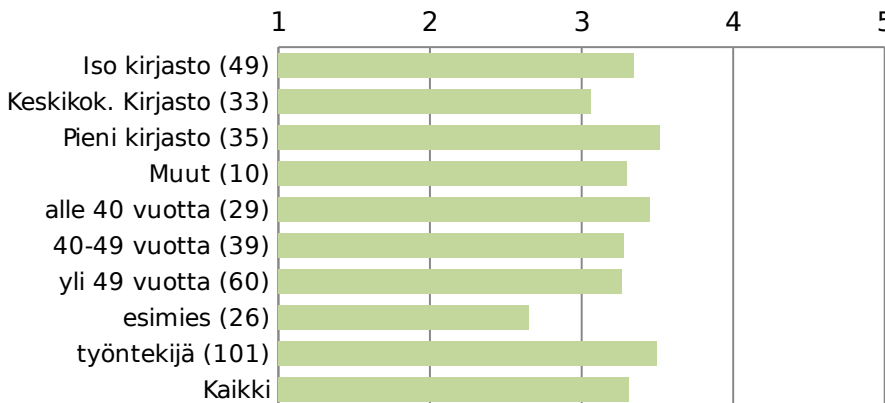
Väite 5: vapaaehtoistyöntekijä merkitsee kirjastolle turvallisuusriskiä

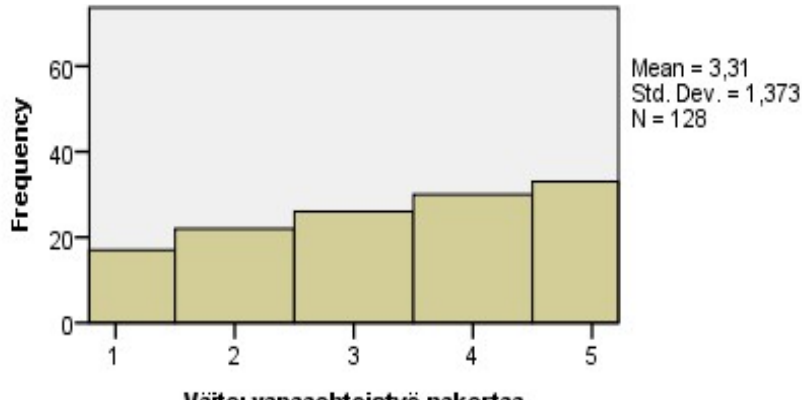
Isoista kirjastoista tulevat vastaajat arvioivat tietoturvariskin suuremmaksi kuin muut. Työntekijät pitivät riskiä suurempana kuin esimiehet. Arvioiden hajontakuviio on kaksihuippuinen, väitteestä ollaan siis erimielisiä.

Väite 6: vapaaehtoistyö nakertaa kirjastoammatillisen työn arvostusta

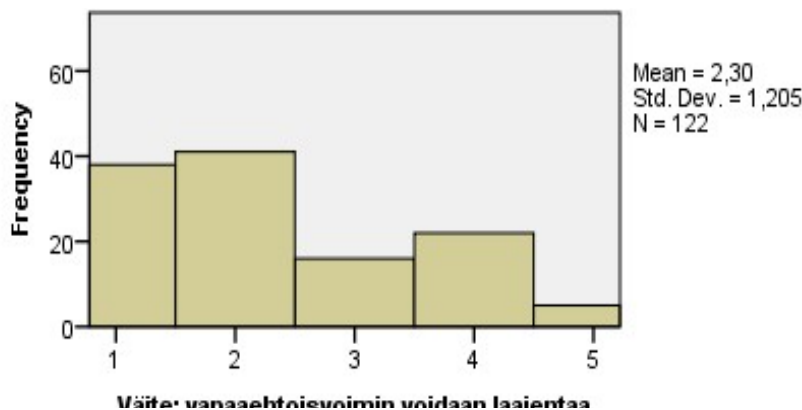
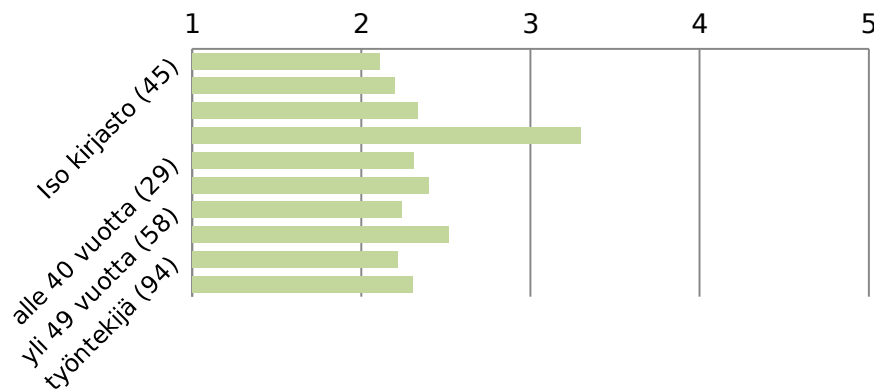
Esimiehet olivat väitettä vastaan selvästi useammin kuin työntekijät. Hajontakuviio kuitenkin kertoo, että arvio jakautuvat asteikolle melko tasaisesti.

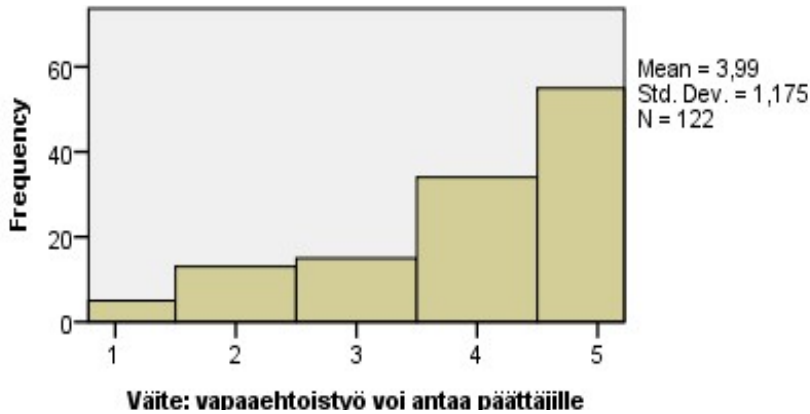
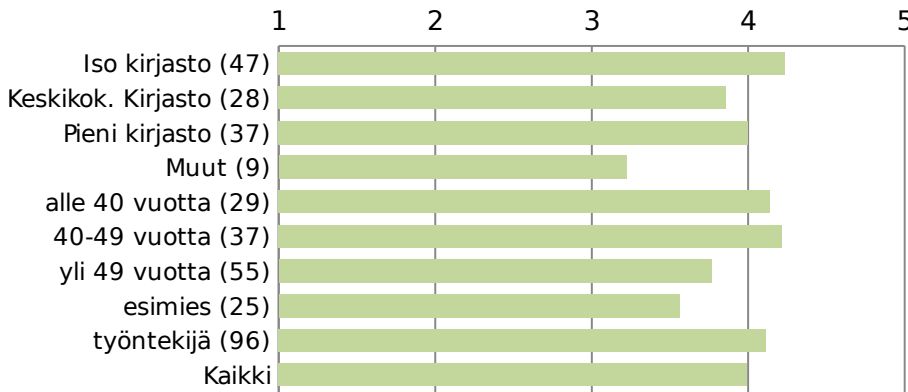
Väite 7: vapaaehtoisvoimin voidaan laajentaa kirjaston aukioloaika

Väite torjuttiin kaikkein selvimmin numeroin. Pienempien kirjastojen vastaajien sekä toisaalta esimiesten ilmaisema torjunta oli kuitenkin muita lievempää. Kaksihuippuinen hajontakuviio kuitenkin kertoo erimielisyydestä. Näkemyksen puoltajia oli enemmän niitä jotka suhtautuivat asiaan neutraalisti.

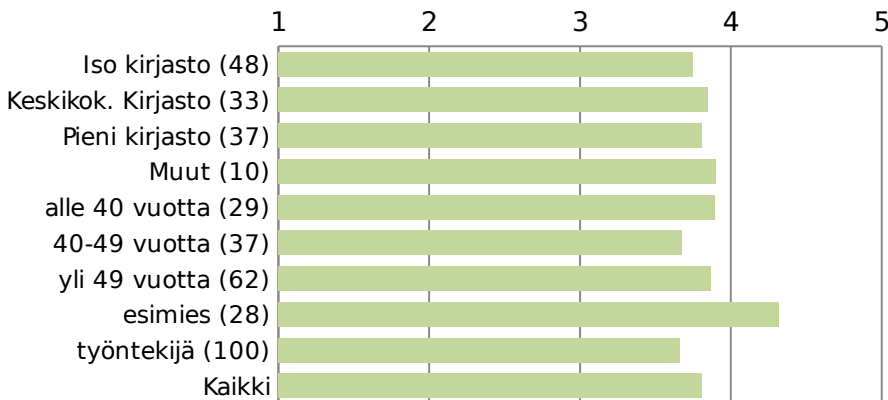
Väite 8: vapaaehtoistyö voi antaa päättäjille väärän kuvan työstämme

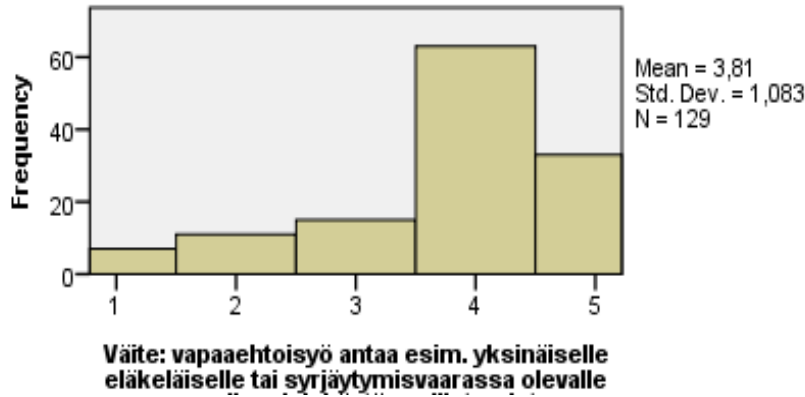
Väitettä tuettiin korkeimmalla keskiarvolla. Myös hajontakuviot kertoo yksimielisyydestä. Tuloksen luotettavuus kuitenkin heikkenee kysymyksen epäselvän muotoilun takia.

Väite 9: vapaaehtoistyö antaa mielekästä osallistumista työelämään

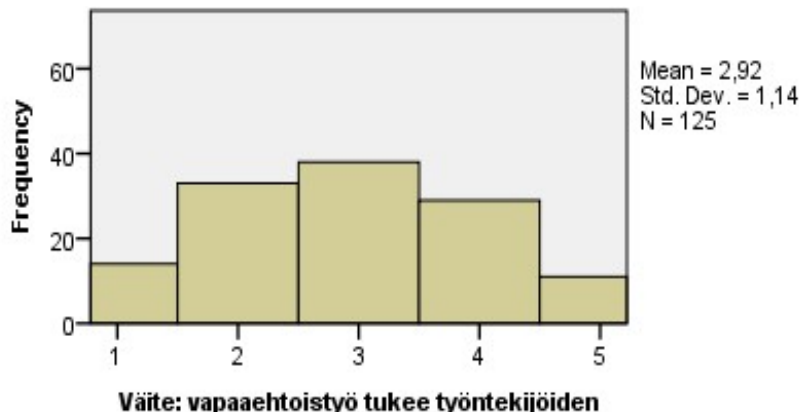
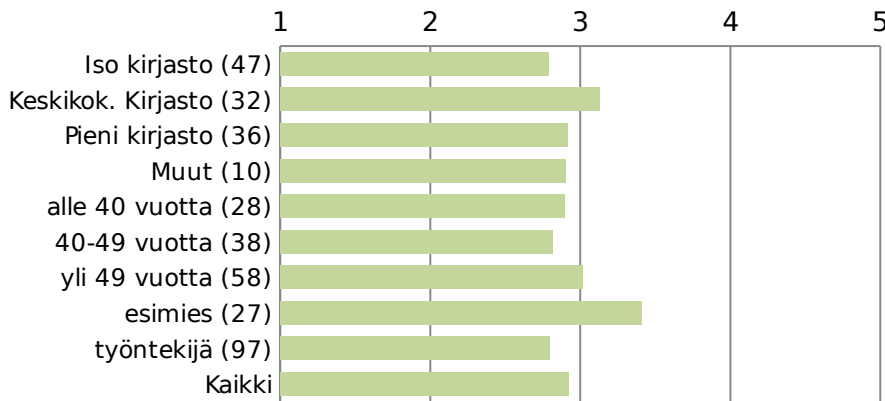
Väitettä tuettiin kaiken kokoisissa kirjastoissa ja eri ikäryhmissä. Selvimmin erottuu esimiesten väitteelle antama kannatus.

Väite 10: vapaaehtoistyö tukee työntekijöiden työssä jaksamista

Väite sai jonkin verran tukea keskikokoisten kirjastojen sekä ylimmän ikäryhmän keskuudessa. Esimiehet sen sijaan tukivat väitettä selvästi. Hajontakuvion mukaan kokonaisuutena arviot kuitenkin levisivät tasaisesti ja melko laajalle, tosin normaalijakaumaa noudattaen.

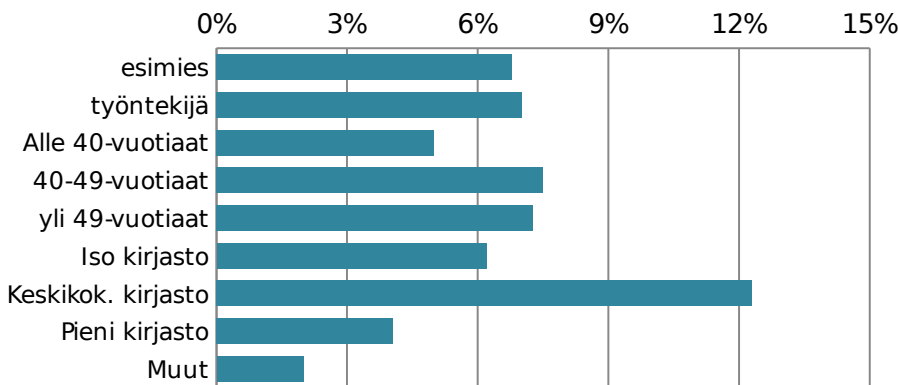

En osaa sanoa -vastaukset

Väittämäärvioiden vertailuun vaikuttaa myös se, että en osaa sanoa -vastausten osuus vaihteli sekä kysymyksittäin että ryhmittäin. Yli 10 % vastaajista ei osannut arvioida, parantaako vapaaehtoisen läsnäolo ilmapiiriä vai ei. Parhaiten osattiin arvioida

väitteet ”vapaaehtoistyö nakertaa kirjastoammatillisen työn arvostusta” ja ”vapaaehtoistyö antaa mielekästä osallistumista esim. nuorelle tai eläkeläiselle”. Toisaalta keskikokoisista kirjastoista tuli eniten ”en osaa sanoa” -vastauksia. Muista kuin kirjastoyksiköistä, pienistä kirjastoista sekä alle 40-vuotiailta niitä tuli vähiten.

Avoimet vastaukset

Seuraavassa poimintoja kyselyyn tulleista avoimista vastauksista.

"Lisäksi haluan sanoa"			
Kirjasto voi itse määritellä vapaaehtoisilla teetettävät tehtävät. Esimiesten on myös otettava vastuu vapaaehtoisten ohjeistamisesta ja perehdyttämisestä.	esimies	iso kirjasto	yli 59 v.
Vapaaehtoisten vakuutusturvan pitää olla kunnossa.	esimies	keskikok. kirjasto	40-49 v.
On hienoa, että vapaaehtoisia oman alansa taitajia ilmoittautuu tekemään asioita eri kirjastoissa.	esimies	keskikok. kirjasto	50-59 v.
Vapaaehtoistyö on hyvä lisä kirjastotyöhön. Tänäpäivä viettäviä koululaisia, joiden toimintaa olisi ollut hyvä olla ohjaamassa joku vapaaehtoistyöntekijä, kun vakinainen henkilökunta ei ehtinyt (ruuhka tiskissä,	esimies	pieni kirjasto	50-59 v.

kokouksia, lomina). Samoin harrastuspiiritoimintaa voi vapaaehtoisiin laajentaa. En menisi kuitenkaan sijoittamaan vapaaehtoisia varsinaisiin kirjastoammattilisiin tehtäviin tai tilavastuuseen.			
Kirjastomummoja meillä on ollut joskus satuja lukemassa ja se vaikutti toimivan mukavasti. Mutta kirjastoammattilaisen työtä ei mielestäni vapaaehtoiset korvata.	työntekijä	iso kirjasto	40-49 v.
Vapaaehtoistyöntekijä pitäisi haastatella ennen töihin ottoa. Ihan ketä hyvänsä halukasta ei voi ottaa töihin esim. kirjaston lastenosastolle.	työntekijä	iso kirjasto	40-49 v.
Päättäjille tämä antaa täysin väärän signaalin. Eiväthän päättäjät nytkään tiedä, että tälle alalle on melkoiset koulutus- ja pätevyysvaatimukset. Jos kirjastossa pyörii vielä jotain vapaaehtoisporukkaa, joiden ei edes tarvitse osata mitään, niin työn vähäinenkin arvostus romahtaa.	työntekijä	iso kirjasto	50-59 v.
Nyt jo on niin paljon erilaisia harjoittelijoita tai vastaavia - siis väkeä joka keskeyttää koko ajan ja jota täytyy opastaa, opastaa, opastaa - että pelkkä ajatus yhdestä uudesta lajista uuvuttaa.	työntekijä	iso kirjasto	
Kirjastossa saa tapahtua kaikkea ja kaikenlaista. Vapaaehtoistyö tuo meille rikkautta tapahtumiin ja uusia ideoita ja mahdollisuuksia käyttää kirjastotiloja. Kuitenkaan ei pidä sekoittaa vapaaehtoistyötä kirjastoammattiin.	työntekijä	keskikok. kirjasto	30-39 v.
Ainakin enteriläisten vapaaehtoistyöstä on erittäin hyviä kokemuksia. Vapaaehtoistyöllä voidaan nimenomaan tuoda lisää toimintoja kirjastoon, kuten kirjastomummu.	työntekijä	keskikok. kirjasto	50-59 v.
Vapaaehtoistyötä olisi hyvä nostaa esiin siten, että samalla korostettaisiin kirjastoammattilaisten vastuuta kirjastopalveluiden kokonaisuudesta. Vapaaehtoiset voivat kantaa kortensa kekoon esimerkiksi kerhotoiminnassa, mutta heitä ei voi rinnastaa tietopalvelun ja kokoelmanhallinnan ammattilaisiin. Päättäjille on tehtävä selväksi, että vapaaehtoistyö on rikkaus, ei korvike.	työntekijä	pieni kirjasto	40-49 v.

Johtopäätökset

Henkilökunnan ja esimiesten asenteet vapaaehtoistyöhön jakaantuivat kyselyssä. Toisaalta epäiltiin ja pelättiin sen vaikutuksia kirjastotyön arvostukseen. Pelättiin, että vapaaehtoistyön lisääntyminen voisi johtaa menoleikkauksiin. Toisaalta ymmärrettiin, että vapaaehtoistyön kautta kirjaston toimintaan voidaan saada sellaista palvelutarjontaa, mihin omat mahdollisuudet ja resurssit eivät riitä. Vapaaehtoisuus liittyy myös kirjastojen pyrkimykseen määritellä uudelleen omaa rooliaan yhteisöllisyyden tukijana ja osana ympäristöään, jossa asukkaat osallistuvat aiempaa enemmän omien asioidensa hoitoon.

Toisaalta asenteet eivät olleet mustavalkoisia. Ne eivät välttämättä jakaneet vastaajia eri leireihin, vaan mielipiteet sekoittuvat ja asian molemmat puolet ymmärrettiin.

Helsingin kaupunginkirjaston vapaaehtoistyön mallin onkin selvennettävä, mitä vapaaehtoistyö voi olla ja mitä se ei ole.

SWOT-analyysi

Kyselyn tulosten ja työryhmän pohdinnan tuloksena syntyi analyysi vapaaehtoistyön vahvuuksista, heikkouksista, uhkista ja mahdollisuuksista.

Nykytila / sisäiset asiat			
+	VAHVUUDET (NYT) • Vahvistaa yhteisöllisyyttä • Saadaan monipuolista osaamista • Tukee tapahtumatoimintaa • Tukee maahanmuuttajia • Aktivoi lapsia ja nuoria • Uutta osaamista käyttöön • Rikastaa kirjastopalvelun muotoja ja laajentaa sen rajoja	HEIKKOUEDET (NYT) • Sitoutuminen • Sattumanvaraisuus • Opastaminen ja ohjaaminen syövätkä voimavaroja muusta • Työn määrä lisääntyy • Hallitsemattomuus	–
+	MAHDOLLISUUDET (TULEVAISUUDESSA) • Laajentaa palvelupalettia • Parantaa kirjastotilojen käyttöastetta ja tuo niitä enemmän asukkaiden käyttöön • Yllätyksellisyys • Vahvistaa kansalaisuutta • Rikastaa kirjastopalvelun muotoja ja laajentaa sen rajoja	UHAT • Väärä kuva työstä päättäjille • Houkuttelee säästämään peruspalveluista • Vaarantaa tietosuojan • Perustyö liukuu vapaaehtoisille • Vapaaehtoistyö "tunkeutuu" ammatillisiin tehtäviin ja niiden sisältö hämärtyy • Vakuutusturvan puuttuminen	–
Tulevaisuus / ulkoiset asiat			